

Alja Perger¹

Doba Fakultet

Maribor

Slovenija

alja.perger@net.doba.si

Naučna kritika

UDC 316.722:355.231./234

DOI 10.7251./SOCSR1306080P

Prihvaćeno: 20. 9. 2013.

Slovenija- svjetski šampion u teoriji a gubitnik u praksi

Abstract

The purpose of this article is to show the problem of our Slovenian situation in relation to the lack of necessary interdisciplinary integration and coordination of educational institutions and commercial organizations. The samples were exposed separately, in order to show the general background which caused the aforementioned revision and missed opportunities. The intention of this article is to search for the answer to the question: How can educational creation of an individual impact the environment and the formation of today's values and ambitions and how it came to losing some of the key roles of the major connectors in the process - scientists and professors. Needed are actors capable of formulating ambitious key points for new, direct creation of mutual cooperation, focusing on productivity and convenience. The present results, by themselves, do not represent a specific solution for a simple reason- it is not yet identified the environment with its weaknesses and the need for change. However, not everything is negative. Those educational institutions, which are already striving in that direction, and which are described in the article, will continue with its vision and strategy, and only time will show their work and proper guidance of young people with a vision for a better understanding of our environment, which is not completely dormant, but it works ready for a change. However, in order to reach the desired changes, there are still some difficulties on that way in which we point out in this paper.

Keywords: Educational processes, culture, ambition, knowledge, application, innovation.

---

¹ Predavač na Doba Fakultetu u Mariboru, Slovenija, e-mail: alja.perger@net.doba.si

Apstrakt

Svrha ovog članka je da pokaže problem naše slovenačke situacije u odnosu na nedostatak potrebne interdisciplinarnе integracije i koordinacije obrazovnih institucija i komercijanih organizacija. Uzorci su izloženi posebno, sa namjerom da se pokaže šira pozadina koja je prouzrokovala pomenute nastale i propuštene prilike. Namjera članka je da traga za odgovorom na pitanje: kako obrazovno stvaranje pojedinca utiče na okolinu i formiranje današnjih vrijednosti i ambicija i kako je došlo do gubljenja nekih ključnih uloga glavnih konektora u tom procesu - naučnika i profesora. Potrebni su akteri sposobni za ambicioznije formulisanje ključnih tačaka za novo, direktno stvaranje međusobne kooperacije, usmjeravajući se na produktivnost i praktičnost. Dosadašnji rezultati, sami po sebi, ne predstavljaju konkretno rješenje iz jednostavnog razloga – još uvijek nije identifikovano okruženje sa svojim slabostima i potrebom za promjenama. Međutim, nije sve tako negativno. Te obrazovne ustanove, koje već streme u tom pravcu, a koje su opisane u članku, će nastaviti sa svojom vizijom i strategijom, a samo vrijeme će pokazati njihov rad i ispravno usmjeravanje mladih ljudi sa vizijom za bolje razumijevanje naše okoline koja nije sasvim uspavana, nego djeluje spremna za promjenu. Međutim, da bi došlo do željene promjene, još uvijek postoje neke teškoće na tom putu na koje ukazujemo u ovom radu.

Ključne riječi: *Obrazovni procesi, kultura, ambicija, znanje, primjena, inovacija.*

Uvod

Da bi neko bio u stanju da vidi nešto novo, on se prvo mora sam promijeniti, a posebno u odnosu na svoje prethodnike. A da bi čovjek pokrenuo nešto novo, mora biti snažno distanciran od niza svojih nevidljivih i nejasnih stavova, koji su, prije svega psiholoških porijekla, a koji se manifestuju samo u verbalnoj formi.² Kao što Benedikt kaže, “da bi smo nesto vidjeli, čak i tamo gdje drugi ne vide ništa, obično se moramo naći u poziciji iznad nultog horizonta.”³

Poznati antropolog Ruth Benedikt je došla do radikalnog otkrića u svojim istraživanjima tradicionalnih plemena a to je izrazila stavom da karakteristike ličnosti odlučujuće utiču na sve elemente njihove kulture. To

---

² Više o tome vidjeti: Alja Perger, *Inkulturacija – Socializacija v antropološki perspektivi*, Maribor: Pedagoška fakulteta, 2000.

³ Ruth Benedict, *Obrasci kulture*, Beograd: Prosveta, 1976. 8.

je kasnije stvorilo određeni stereotip na osnovu koga se formirao stav kako su ljudi uvijek i na svim mjestima isti, bez mogućnosti za značajnijom promjenom, te da obrazovanje ima malu ulogu u promjeni ličnosti i kulture.

Danas možemo vidjeti da je sve više ljudi koji su na ovaj ili onaj način uključeni u obrazovni proces, ali moramo priznati kako je još uvijek prisutan jednosmjernan i monoton princip transfera znanja u praktičnu primjenu i obrnuto, praksa ponekada izbjegava da traži svoje uporište u znanju. Smatramo da nije razumno pokušati otkriti samo neka poboljšanja u okviru jednosmjernog toka obrazovnog procesa. Ambicioznije je pronaći i ukazati na uzroke koji omogućavaju da se promjeni sadašnji odnos između teorije i njene primjene u obrazovnom sistemu.

Ovdje možemo dodirnuti nekoliko važnih interesa. Od procesa socijalizacije pojedinca u okviru obrazovnog sistema (gdje možemo nabrojati popriličan broj zavisnih faktora) do implementacije nekog obrazovnog procesa u društvu. Sve su to neke potrebe specifične lokalne zajednice i države. U članku ćemo naglasiti ključne prekretnice u kojima vidimo ogromne deficite u komunikaciji naučnika i praktičara.

1. Šta je cilj svakog obrazovnog procesa?

Za profesionalno osoblje koje se fokusira na formiranje programa za učenje, je bitno da ima mogućnost da formira planove i programe koji će omogućiti upotrebu novog znanja. Ova ključna aplikacija i veza ne počinje i ne završava se samo na pretpostavkama. Cilj svakog obrazovnog procesa bi trebala biti učenje i korištenje naučenog u praksi. Mnogo puta smo čitali diskusije u mnogim oblastima, gdje se primjećuje da postoji nedostatak prakse u obrazovanju i prenosu znanja. Mnogi autori, često citirani, spominju isti problem već mnogo godina: problem transfera znanja od njegovorg nastanka do njegove upotrebe. To možemo ilustrovati u obliku sledećeg lanca faktora:

ZNANJE - TRANSFER - PRIMJENA - FUNKCIONALNOST - KORIST – ODRŽIVA UPOTREBA
--

Počecemo sa idejom kako pravilan kanal komunikacije između naučnika i praktičara ne može biti pravilno ustanovljen bez uzimanja u obzir kombinovane uloge svakog od elemenata komunikacije. Takođe, ako posmatramo slovenačku sredinu, neophodno je naglasiti koliko naučnici i njihova uloga prenošenja znanja na mlađe generacije nije usmjerena na najbolji mogući način. U ovom trenutku se namjerno nećemo dotaći bitne činjenice, odnosno, nedostataka odgovornosti i shvatanja svih aktera, kako je

znanje u potpunosti besmisleno i beskorisno, ako implementacija grupe različitih faktora ne popuni socijalne praznine određenog vremena i prostora. Takođe, ne želim da naglasim neke faktore obrazovnog procesa, koji sigurno odgađaju proces transparentnosti između glavnih aktera teorije i prakse glavnih preduzetnika. Samo ćemo pokrenuti neka važna pitanja koja bi trebala postojati u obe oblasti (naučno znanje i ekonomski prihvatljivi efekti u praksi) i koja bi se trebala što je prije moguće implementirati. Naročito je potrebno znati kako stvari izmiču kontroli. Moramo se pripremiti za neki novi način evolucije udruživanja, sa potpuno novim pristupima, strategijama, verifikacijom, i posebno je potrebno biti izložen odgovornosti za svoje teoretsko pružanje znanja.

Na kraju krajeva, mi možemo samo pružiti znanje da ga razumijemo kao potrošači i da prihvatimo vrijednosti koje imaju korist, dobrobit i performanse u novom svjetlu našeg društva, za šta sigurno nije prekasno. Ali prvo je potrebno prihvatiti istinu da svaki dijalog između naučnika i praktičara mora biti odgovoran prema onih nekoliko važnih faktora u komunikaciji koje smo naveli u prethodnoj tabeli. Takođe, nedostatak dijaloga i komunikacije među naučnicima i praktičarima trebaju biti shvaćeni kao razlog kolapsa prethodnih strategija i prihvatiti mogućnost da za svaki slučaj postoji (rijetki) pokušaj da se izdignu kristalno efikasna rješenja.

Nažalost, moramo izabrati samo između dva pravca: jedno, da li da ostanemo na istom putu sa konformističkim smjernicama koje su prethodno postavljene i konačno prestanemo vremenom razmišljati o napretku društva i na kraju se asimiliramo u drugo društveno okruženje, ili drugo, da li da formulišemo revolucionarne faktore koji identifikuju neke trenutne izazove i promijenimo metodu primjene znanja i teorije u praksi. Ostale izbore smo nažalost potrošili u prošlosti.

2. Blokada u strategijama i vizijama

Vjerovatno ne postoji nijedan bolji poznavalac okolnosti koji se u ovom trenutku ne bi složio sa činjenicom da se Slovenija danas suočava sa činjenicom da ulazi u tunel bez izlaza. Naravno, do takve situacije nije došlo preko noći, ali su se sigurno u prošlosti pojavili neki pokazatelji koje određene grupe, zadužene za primjenu teorije u praksi, nisu znale identifikovati. Takođe je potrebno znati kako na sve naše razvojne vizije utiču kulturne strategije naše nacije.

Pojam kultura, u ovom članku, ne odnosi se samo na umjetnost, kao faktor koji utiče na naša čula i emocije. Naprotiv, treba cijeniti to što postoje male stvari u ponašanju pojedinca, inherentne samo njemu kao korisniku kulturnih simbola. Ali antropološka diferencijacija nije centralna tema ovog

rada. Sa ovom kratkom napomenom samo želimo da otvorimo sigurnosni ventil za otpuštanje energije, ako se, u budućnosti, preselimo u polje kritike sadašnjih operativnih kulturnih strategija i njihovog uticaja na radni proces.

***

Ovde iznosimo tezu da je u potpunosti prošlo vrijeme važnosti i značaja akademskog, kao i njegove samostalnosti i uticaja. Ovde ćemo se ponovo fokusirati na našu socijalnu i kulturnu pozadinu, sa svim uticajima zainteresovanih strana. Naravno, znanje se ne dobija samo praksom, protiv teorije, ali ipak se značenje "akademski" počelo rapidno mijenjati. Ljudi su na mnogo drugačije načine kreirali neke efektivne rezultate, razumne i opipljive ciljeve. S druge strane, operativni sistem je ne neki način potkopao njegove akademske performanse.

Ipak, napredak uvijek vodi procesu koji je sposoban da unaprijedi stare smjernice sa novim putokazima za inovativni razvoj. Posmatrano sa praktičnog stajališta, inovativni procesi ne mogu zauzeti ključno mjesto bez prepreke, ako njihova operativna strategija ne uključuje učesnike na obe strane, kako izvore znanja, tako i nosioce procesa u koje je ovo znanje uključeno. To je striktno isprepletano i ovisno jedno o drugom. Mnogo puta smo vidjeli neke inovativne trendove koji su prikazani da poboljšaju interakciju između organizacija i projekata, ali koji nisu bili toliko korisni. Često je to prikazano na pretjerano idealistički način. "Kompanije i ekonomija zemalja koje su danas smatrane pogodnim za tranziciju (prema mnogim knjigama, političkim i profesionalnim prognozama), socijalno i ekonomski zaostaju za društvima i zemljama koje su počele proces tranzicije (od preindustrijskih ka industrijskim društvima) prije nekoliko generacija. To je njima dalo značajnu prednost, jer sada oko 20% njihovog stanovništva imaju više prednosti od globalizacije modernog svijeta i slobodnog tržišta."⁴

Savršeno su logični neki inovativni performansi, produktivnost i fokusiranje na kreiranje proizvoda sa profitabilnošću. Paralelno, kroz vrijeme je počelo identifikovanje i razvoj obrazovnih procesa i istraživanja. Sistem je ekonomski razvijen sa zaštitom od internacionalne konkurencije. Upravo zbog toga, mnoge organizacije nisu razvile sistem prenosa i interakcije sa akademskim procesima i obrnuto, univerziteti nisu morali da misle na sinergiju istraživanja i razvoja. Moglo bi se dodati: kofinansiranjem preduzeća od strane države, bez mjera kvaliteta i koristi proizvoda, nije

---

⁴ Matjaž Mulej, *Inoviranje navad države in manjših podjetij z invencijami iz raziskovalnih organizacij*, Koper: Znanstvene monografije, Fakulteta za management, 2007. 17.

moгуće kreirati konstruktivan dijalog i evoluciju odnosa teorije, prakse i organizacije.

Takođe, ne možemo razmišljati o evolucijskim putevima dvije oblasti sinergije kada se dešava, nažalost često, da ključni učesnici nikada ne učestvuju u empirijskom djelu, provjeravajući primjenjivost znanja. Umjesto toga, mnoge organizacije, slijepe za kvalitet rada, prate tekuću integraciju evropskih (i drugih) organizacija, otvarajući brojne konekcije bez konkretne strategije. Takođe, čvrsto stojimo iza toga da mi nepopravljivo zaostajemo u odnosu na konkurenciju, zbog nedostatka kooperacije između teorije i prakse. "Dakle, javljaju se političke inicijative da bi Evropa trebala biti što uključenija što je prije moguće, a znanje bi trebalo da bude vođeno ekonomijom (vođenom inovacijom)."⁵ Ali ovde pravi problem počinje. "Dokumenti opravdano zahtijevaju da bi univerziteti i instituti trebali više biti otvoreni organizaciji, ali (pogrešno) ne zahtijeva se od organizacija i državnih autoriteta da pokažu otvorenost za radikalnu inovativnu promjenu."⁶

Obrazovne institucije još uvijek nemaju potrebne resurse da bi se cijeli posao organizacije, od izuma do inovacije, mogao promijeniti. To je nedostatak ispravnog razumijevanja značaja i inovacije- to nije dovoljno da se kreira i održava za novac- neophodno je utvrditi cijeli proces inovacije od strane pojedinačnih organizacija, naročito obrazovnih.

3. Neophodno ohrabrenje

Transfer pronalazaka od univerziteta i institucija, koji se zbog njihove socijalne podjele takođe treba usmeravati prema organizacijama (kompanijama) koje imaju zadatak stvaranja postupka-od izuma do inovacije i konkurentnosti. Ono što je danas potrebno su inovativni stilovi vođenja za svaku inovativnu kulturu, i samo na toj osnovi, neke prilike su ustanovljene za obe organizacije (kao i zaposlenike u njima) da bi se upoznao prostor i podrška kreiranja otkrića- inovativnog procesa.

---

⁵ *Isto*, 17.

⁶ *Isto*, 18.

Tabela 1: Zašto i kako preduzeti univerzitetsku kooperaciju sa kompanijama⁷

PREDMET	Doprinos lokalnoj i nacionalnoj konkurentnosti.
VIZIJA	Partnerstvo sa kompanijama u ažuriranju programa i transfera tehnologije
CENTRALNI ZADACI	Utvrđiti koja akademska jedinica Univerziteta stiče jedan ili više od sledećih zadataka: Razvoj kurikuluma i mobilnost nastavnika, studenata i osoblja preduzeća. Konstantno poboljšanje, obuka, saradnja i primjena istraživanja i razvoja.
STRATEGJSKI PLANOVI	Uspostavljanje procedura i struktura, projekata i programa, uključujući identifikaciju potrebnih resursa.

Mnogo puta smo prisustvovali konferencijama, asocijacijama, raspravama misleći kako i univerzitet i biznis pravilno odgovaraju na globalne izazove, osvježavajući njihove strategijske planove i uključujući brojne ambiciozne politike (Tabela 1).

Nažalost, moramo dodati da je u oblasti teorije skoro sve napisano perfektno. Ali u svakodnevnom životu, nije ni približno tome. Nije potrebno biti stručnjak u svakom polju da se odredi potpuni nedostatak veze između poslovanja i akademskih institucija.

Možda najbliže ostvarenju cilja su sledeće organizacione forme koje bi mogle ubrzati kooperaciju univerziteta sa kompanijama u formi dijaloga i pristupa uslugama:

1. Usluge povezivanja:

Fizički prisutnih istraživača i poslovnih aktera na univerzitetima i velikim kompanijama, kada se iznose opsežni programi saradnje. Njihov zadatak je da obezbijede dovoljno resursa dostupnih eksternim i internim izvorima inovacije i dobrom liderstvu.

---

⁷ Prema: Matjaž Mulej, *Isto*, 21.

2. Zajednički konzorcijum univerziteta i privrede:

Konzorcijumi su sada smješteni u okvire gdje je nemoguće formulirati važnost usluga povezivanja, njihova uloga je da dopune i formiraju centar za biznis.

3. Profesionalna udruženja i sindikati diplomiranih:

Uprkos praćenja pojedinaca u istoj profesiji, nemamo odgovarajuće efikasne mehanizme da bismo bili u mogućnosti da koristimo ovo znanje čak i prije potrebe da se ono pojavi. Potreba je bila ključni alarm koji je pokazao kako je stvar izmakla kontroli. Ne postoji strukturni ili poslovni proces u kratkom roku koji bi mogao ponuditi rješenje koje bi omogućilo održivu operaciju na tržištu. Ovo se dešava zbog nedostatka praćenja znanja i kvaliteta zadataka, da bi se došlo do razumijevanja i integracije sa ciljem njegove korisnosti.

4 Gdje je problem i kako ga riješiti?

Svaki dan svjedočimo izvanrednim idejama, otkrićima i inovacijama na našoj Slovenačkoj teritoriji. Sa čuđenjem svaki put vidimo da je nažalost sve ostalo na ovom nivou prezentacije, veliki "halo efekat" ako možemo reći. Sa jedne strane, Slovenija je zemlja koja je u ulozi unapređenja znanja, vještina i strategija izuzetna u prvom planu. Ponekad se, kao konkurentni, pojavljuju organizacije sa najboljim strategijama, treningom i slično. Pa ipak, ne možemo iskoristiti sve ovo. Problem nije samo u tome što mi ne prepoznamo pravi trenutak i pravo vrijeme. Najveći problem je sam pojedinac, koji ima veoma nizak nivo ambicije individualnog menadžera, kao i nizak nivo znanja i ne zna koje smjernice da koristiti da bi inovacija postala glavna nit njihovog postupka. Opet imamo ljudski faktor – među ljudima prepoznajemo nedostatak interesa za posao, ne koriste svoje znanje (kad ga već imaju), a takođe postoji nedostatak kontrole i nedostatak modernih metoda poslovanja a kao posljedica toga javlja se niska produktivnost.

Mnogi lideri gledaju samo jedan put, veoma kratak, bez prave vizije. Kako zaposleni mogu kopirati duh inovatora, inovativne performanse, ako njihov lider (menadžer) kontroliše samo to da posao bude rutina, bez radikalnih promjena i novih pravaca? Naravno, kroz ovo vremenom dolazi i do stvaranja klime, stvaranja neformalnih grupa, i uspostavljanja obrasca neaktivnosti i potpune suspenzije kreativnosti i inovativnosti pojedinaca. Takvo okruženje je opasno za društvo kao cjelinu, jer formira potpuno

pogrešnu ideju o tome kako poslovni svijet radi i kako se povezuje sa korisnim faktorima znanja, što je i cilj svega ovoga.

Slovenija je, naravno, svjesna značaja inovacije. Nažalost, često pokušava imitirati akcije drugih zemalja, što dovodi do sljedećih grešaka. Prateći akcije drugih zemalja, prisvajajući ih u svom okruženju, gdje i okruženje i učesnici ne mogu imati isto razumijevanje. To je stvaranje pogrešne ideje kako je bilo koja inovacija dobra mjera za rješavanje problema svake zemlje. Nedostatak ambicije pokazuje činjenicu kako bi neki radikalni pogledi trebali biti kreirani da se popravi šteta koja je već napravljena, te da se potpuno treba promijeniti strategija i procesi interakcije sa kompanijama i univerzitetima. Njihovi kritični putevi koji vode do univerziteta – obrazovni kurikulum i sekundarno obrazovanje - a povrh svega, radikalna promjena uloga glavnih učesnika, nastavnika i profesora.

a) Interdisciplinarna saradnja

Ovo nije samo teorijska postavka sistema, nego izgradnja vještina i volje za interdisciplinarnom kooperacijom, koja do danas nije pronađena. Veoma mali broj interprofesionalnih timova, kao i učenici i studenti ne dobijaju ni metode ni ništa što bi interdisciplinarna saradnja značila i koje bi posljedice bile.

b) Teorija sistema i značajna obuka

Neophodno je ustanoviti i postaviti takozvane tehničke usluge i opremu koja bi omogućila trenutno empirijsko istraživanje u vrijeme ankete, uključujući mnoge diplomirane i ostalo osoblje koji su sposobni da rade sa istraživačkim organizacijama.

c) Subjekti univerziteta i kompanija

Konekcija nestaje. Ne postoji model, ambicija, strategija ni vizija. Ovo je jedan od ključnih razloga za nedostatak integracije i gubljenje dijaloga. Zbog nesavršenih sistema pomenutih u članku, ne postoji materijal na osnovu kojeg bi se gradila zdrava i korisna veza koja bi formirala ideje kompanija i korisno znanje u nekoliko oblasti u isto vrijeme.

d) Vrijednosti kod pojedinaca u Sloveniji

Iako je velika većina saglasna da vrijednosti nisu glavni razlog neuspjeha integracije obrazovnog sistema i poslovanja, mi se strogo

zalažemo za činjenicu kako su vrijednosti ključni momenat. Mi smo fokusirani na rezultate, vjerovatno manje nego većina nacija na svijetu; imamo veliki nedostatak samopouzdanja i vizije u budućnosti, u isto vrijeme koristimo staromodne pristupe i zatvoreni smo za razmjenu internacionalnog iskustva. Nažalost, vrijeme za novine u našoj zemlji je zauvijek prošlo.

Zaključak

U Sloveniji postoji nekoliko obrazovnih programa koji pokušavaju fokusirati studente na inovativne performanse. Mnogi od njih su programi sa velikim naučnim imenima. Međutim, šta vidimo? Problem nastaje u dva pravca. Prvo, broj studenata u ovim programima je nizak, da bi bili sposobni da koriste svoje znanje i da promjene sadržaj veze između ekonomskih i društvenih situacija u Sloveniji. Drugo, kao rezultat takvog studija je nedostatak karakteristične nadležnosti u našoj sredini. Što znači da univerzitet ne može "prodati" svoje proizvode? Prema tome, pitamo se kako mladi ljudi koji tek ulaze na univerzitet mogu prepoznati značaj inovativnih programa ako imaju prethodne institucije koje nisu vjerovale u značaj i korist inovacija i u stalni proces promjena? "Prenos inovacija sa univerziteta u organizaciju (kompaniju) potreban je da bi one kasnije postale inovatori na tržištu ili ostvarili određena postignuća. Za to su bili potrebni aktuelni radni uslovi, ali nisu postojali. To ne zavisi samo od racionalnih i materijalnih komponenti. Takođe zavisi i od emotivnih komponenti."⁸

Pored negodovanja mnogih, čak i nosilaca znanja, koje možemo predvidjeti, postoje neke težnje za usvajanje drugog i drugačijeg. "Dati pogledi na život moraju biti uništeni da bi se kreirao novi prostor za nove poglede na svijet."⁹ Što se prije gore pomenuta činjenica desi, brže će neke promjene dozvoliti nove korake. Ovaj put, na pozitivniji, praktičniji i prije svega korisniji način.

---

⁸ *Isto*, 147.

⁹ Karl G. Jung, *Človek i njegovi simboli*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 2003. 297.

Literatura

1. Benedict, Ruth. *Obrasci kulture*. Beograd: Prosveta. 1976.
2. Jung, K.Gustav. *Človek in njegovi simboli*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 2003.
3. Mulej, Matjaž. *Inoviranje navad države in manjših podjetij z invencijami iz raziskovalnih organizacij*. Koper: Znanstvene monografije, Fakulteta za management. 2007.
4. Perger, Alja. *Inkulturacija – Socializacija v antropološki perspektivi*. Maribor: Pedagoška fakulteta. 2000.
5. Perger, Alja. *Akulturacija, asimilacija in multikulturalizem v ZDA* (magistrsko delo), Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. 2008.